

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

Esitysluonnoksen mukaan Lupa- ja valvontavirasto valvoisi järjestämislain 6 §:ssä kunnalle säädetyn hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevan vastuun täyttymistä. Tältä osin vaikutuksista valvontaviranomaisen talouteen (luku 4.2.1.3) todetaan, että esitys lisäisi nykytilaan verrattuna Lupa- ja valvontaviraston tehtäviä. Alustavan arvion mukaan tehtävä aiheuttaisi noin kahden henkilötyövuoden lisäresurssitarpeen Lupa- ja valvontaviraston hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvontatehtäviin. Esityksen mukaan aluehallintovirastot ja Valvira ovat ennen valvontalain voimaantuloa hoitaneet tehtävää ja sen hoitamiseen olleet voimavarat on tehtävän poistumisen myötä kohdennettu muihin tehtäviin. Kyseiset resurssit tulisi kanavoida takaisin kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävän valvontaan. Näin ollen ei arvioida aiheutuvan välitöntä lisäresurssin tarvetta Lupa- ja valvontavirastossa.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että aiemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä valvottiin erityisesti aluehallintovirastoissa, joiden toimintaan kohdistui ennen Lupa- ja valvontaviraston aloittamista merkittäviä säästöjä. Aluehallintovirastot olivat vuosina 2024–2025 valtiovarainministeriön nk. täyttölupamenettelyn piirissä. Kaikkia virkoja ei saatu täyttää ennen Lupa- ja valvontavirastoon siirtymistä ja täyttämättä olleet virat lakkautettiin Lupa- ja valvontaviraston aloitettua. Lupa- ja valvontavirastolle ja sitä edeltäneille virastoille on viime vuosina osoitettu merkittävä määrä uusia sosiaali- ja terveydenhuollon valvontatehtäviä, joiden hoitamiseen ei ole myönnetty lainkaan tai vain riittämättömät resurssit. Tehtäviin on jouduttu ja joudutaan kohdentamaan olemassa olevia jo ennestään vähäisiä resursseja. Tiedossa on, että Lupa- ja valvontaviraston toimintaan kohdistuu merkittäviä lisäsäästötarpeita tulevana vuosina.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, ettei se voi kohdentaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvontaan esitysluonnoksen mukaista resurssia ilman, että se vaarantaa muutoin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan resursointia. Tämän ja kyseisen toiminnan vähäisen asiakas- ja potilasturvallisuusriskin vuoksi Lupa- ja valvontavirasto esittää, ettei kyseistä tehtävää säädetä Lupa- ja valvontavirastolle. Virastolla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia hoitaa tehtävää ilman lisäresursseja, koska sillä on ajankohtaisestikin haasteellista selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon valvontatehtävistä. Jos Lupa- ja valvontavirastolle säädetään uusia tehtäviä, on niihin osoitettava erillinen resurssi.

Jos kuntien valvontatehtävä säädetään esitysluonnoksen mukaisesti, Lupa- ja valvontavirasto toteaa seuraavan. Ehdotetussa sääntelyssä kuntia ei määriteltäisi palvelunjärjestäjiksi, eikä niille asetettaisi omavalvontavelvoitetta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämisen osalta. Lupa- ja valvontavirasto ymmärtää, että omavalvontavelvoitteen kohdistaminen kuntiin laajasti on omiaan aiheuttamaan niille lisätyötä ja siten mahdollista resurssintarvetta. Lupa- ja valvontavirasto toteaa kuitenkin, että palvelunjärjestäjille ja -tuottajille säädetty omavalvontavelvoite muodostaa keskeiset raamit niiden toiminnan laatuvaatimuksille ja lähtökohdan viranomaisvalvonnalle. Kun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävä on määritelty kunnan tehtäväksi, ja kun sen valvontaan sovellettaisiin valvontalakia, olisi Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan perusteltua, että kunnat määriteltäisiin valvontalaissa palvelunjärjestäjiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien tehtäviensä osalta ja niihin sovellettaisiin soveltuvin osin säännöksiä omavalvonnasta. Muutoin olisi epäselvää, mihin viranomaisvalvonta kohdistuisi kuntien osalta, ja mitä valvontaviranomainen voisi kunnilta edellyttää, kun lähtökohdat poikkeaisivat muiden palvelunjärjestäjien valvonnasta merkittävästi. Ajankohtaisesti valvontalain mukainen viranomaisvalvonta on lähtökohtaisesti omavalvonnan toteutumisen valvontaa.

Lupa- ja valvontavirasto pitää ongelmallisena, että viranomaisvalvonta ulotettaisiin kuntien sote-järjestämislain 6 §:n mukaiseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävään valvontalain 1 §:ään lisättävällä kirjauksella ilman, että valvontalain valvontasääntelyn ja sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuden suhdetta arvioidaan tarkemmin. Valvontalain 32 §:n 2 momentin mukaisen viranomaisvalvonnan ulottuvuus on epäselvä siltä osin kuin järjestämistehtävä ei suoraan kytkeydy valvontalain soveltamisalaan kuuluviiin sosiaali- ja terveystalouteen. Jos kuntien valvonnasta säädetään, on lain sanamuodon perusteella oltava yksiselitteistä, kuuluuko koko kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvä toiminta Lupa- ja valvontaviraston valvontaan, ja ellei kuulu, miltä osin se on rajattu valvonnan ulkopuolelle.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että kunnille kuuluu osaltaan ehkäisevän päihdetyön järjestäminen. Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) 4 §:n 2 momentin mukaan Lupa- ja valvontavirasto ohjaa kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelee ja kehittää sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukee kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. Lupa- ja valvontavirastolle ei ehkäisevän päihdetyön osalta ole säädetty erillistä valvontatehtävää. Ehkäisevän päihdetyön on kuitenkin katsottu olevan osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Tähän on viitattu myös sote-järjestämislain esitöissä (HE 241/2020 vp). Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että jos kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävän

valvonnasta säädetään, on hallituksen esityksen peruste-luissa hyvä selvyiden vuoksi sanoittaa, että valvonta koskee myös ehkäisevää päihdetyötä.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

Sosiaalihuoltolain muutosta koskevassa hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan kumottavaksi sosiaalihuoltolain 3 §:n 1 momentin 3 ja 6 kohdat ja lisättäväksi uusi 5 a §. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että sosiaalihuoltolain muutos on otettava huomioon säädettäessä valvontalain muutoksista tai arvioitava muutokset yhdessä.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Esitysluonnoksen 9 §:n 4 momentin perustelujen mukaan uuden palveluntuottajan olisi huolehdittava siitä, että sen 1 momentissa tarkoitettulla henkilöstöllä on työtehtävien edellyttämä riittävä kielitaito. Lupa- ja valvontavirasto on havainnut, että esimerkiksi ikääntyneiden palveluissa ja mielenterveys- ja päihdepalveluissa henkilöstön kielitaito on puutteellista, mikä on omiaan vaarantamaan asiakasturvallisuutta. Vastaavia kielitaidon haasteita on terveydenhuollossa.

Lupa- ja valvontaviraston käsityksen mukaan ehdotettu lisäys 9 §:ään ei varsinaisesti muuttaisi palveluntuottajan velvoitteita nykytilasta, sillä kielitaitovaatimuksen voidaan katsoa sisältyvän 9 §:n mukaisiin palveluntuottajan vaatimuksiin henkilöstön osalta. Kyse on enemmän palveluntuottajan kielitaitovelvoitteen korostamisesta. Vastaavasti voisi olla perusteltua korostaa esimerkiksi henkilöstön ammatillisen osaamisen tasoa, jossa kielitaidon tavoin ilmenee vaihtelua sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ottaen kuitenkin huomioon valvonnassa havaitut henkilöstön kielitaito-ongelmat Lupa- ja valvontavirasto pitää hyvänä, että palveluntuottajan velvoitteita kielitaidosta selvennetään. Valvonnan kannalta on tärkeää, että sitä, minkälaisia kielitaidon tasovaatimuksia valvonnassa voidaan edellyttää, täsmen-nettäisiin esityksen jatkovalmistelussa sääntelyn ja valvonnan vaikuttavuuden vuoksi.

Lupa- ja valvontavirasto pitää perusteltuna, että henkilöstön kielitaidon riittävyyden arviointi on sidottu henkilöiden työtehtäviin, eikä kaikilta työntekijöiltä edellytetä samaa tasoa. Arvioitaessa tehtävien edellyttämää kielitaitoa, on hyvä ottaa huomioon, ettei riittämätön kielitaito mahdollisesti vaaranna asiakas- ja potilasturvallisuutta ainoastaan tehtävissä, joissa ollaan suorassa kontaktissa asiakkaisiin ja potilaisiin. Kielitaitoa tarvitaan esimerkiksi henkilöstön välisessä kommunikoinnissa ja asianmukaisten ja riittävien asiakas- ja potilasasiakirjamerkintöjen laatimisessa.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esitysluonnoksessa korostuu vaatimus riittävästä suomen ja ruotsin kielen taidosta. Erityisesti potilaan asemasta ja oikeuksista annetusta laista (785/1992, potilaslaki) ja asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetusta laista (812/2000, asiakaslaki) on velvoite ottaa huomioon potilaan tai asiakkaan äidinkieli, joka voi olla muu kuin suomi tai ruotsi. Nämä

velvoitteet vaikuttavat siihen, mitä ehdotetun 9 §:n perusteella voidaan palveluntuottajalta edellyttää. Asiaa olisi perusteltua avata nykyistä enemmän esityksen jatkovalmistelun yhteydessä.

Lupa- ja valvontaviraston käsityksen mukaan 24 §:ään esitetty muutos ei varsinaisesti muuttaisi palvelunjärjestäjän velvoitteita nykytilasta. Lupa- ja valvontavirasto pitää kuitenkin tärkeänä, että palvelunjärjestäjä osaltaan varmistaa palveluntuottajan henkilöstön kielitaidon riittävyyden ja siten asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisen. Esityksessä olisi hyvä kertoa tarkemmin, millä keinoin palvelunjärjestäjä velvoitetaan toteuttaa. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan keskeisessä asemassa ovat tältä osin erityisesti palvelunjärjestäjän ja -tuottajien väliset sopimukset, joissa tulisi olla selvät ehdot henkilöstöltä edellytettävästä kielitaidosta. Perusteluissa olisi tarpeen kuvata, millä tavoin henkilöstön kieli-taitoa tulisi testata ja seurata.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

Lupa- ja valvontavirasto kannattaa ehdotettuja muutoksia riittävän tiedonsaannin varmistamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon rekisteröinnissä ja valvonnassa.

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omaavolontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

Esitysluonnoksessa todetaan, ettei hyvinvointialueella ole enää yleistä velvollisuutta valvoa sen alueella tuotettuja yksityisiä sosiaalipalveluja. Sekä valvontalaissa että hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) sosiaalipalvelujen tuottamista koskeva omaavolonta-vastuu ja siihen liittyvät valvontatoimivaltuudet on sidottu järjestämisvastuuseen. Lastensuojelulain (417/2007) 79 §:ssä säädetään lastensuojelun järjestämisestä vastuussa olevan hyvinvointialueen lisäksi myös sen hyvinvointialueen, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna taikka jälkihuollossa (sijoitushyvinvointialue), tehtävästä valvoa sijaishuoltopaikan toimintaa. Sijoitushyvinvointialueella ei ole erityisiä valvonnan toimivaltuuksia (kuten tiedonsaanti- tai tarkastusoikeutta) muutoin kuin itse sijoittamiensa lasten osalta. Sijoitushyvinvointialue voi toteuttaa yleistä valvontaa yhteistyössä Lupa- ja valvontaviraston ja järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen kanssa. Esitysluonnoksen mukaan se voi lisäksi valvoa sijaishuoltopaikan toimintaa sopimusvalvonnan keinoin ennen kuin se on sijoittanut lapsen yksikköön, jos se on allekirjoittanut puitesopimuksen palvelujen hankkimisesta kyseiseltä palveluntuottajalta. Sillä ei kuitenkaan ole tiedonsaantioikeutta muutoin kuin itse sijoittamiensa lasten osalta. Lastensuojelulain 81 §:ssä säädetään myös hyvinvointialueen tehtävästä valvoa yksityisesti sijoitetun lapsen hoitoa.

Lupa- ja valvontavirasto ei kannata ehdotettua 24 §:n 3 momenttia. Sote-järjestämislain säätämisestä lähtien on korostettu palvelunjärjestäjän valvontavastuuta ja valvontaa on hyvinvointialueilla kehitetty tämän pohjalta. Aluehallintovirastot selvittivät aiemmin sijoitushyvinvointialueen lastensuojelulain 79 §:n 2 momentin valvontavelvoitteen sisältöä sosiaali- ja terveysministeriöstä ja saivat vastaukseksi, ettei hyvinvointialueella ole erityisiä valvonnan toimivaltuuksia kuten tarkastusoikeutta, tiedonsaantia tai pakkokeinoja muuten kuin itse sijoittamiensa lasten suhteen. Hyvinvointialue voi tehdä yleistä lastensuojelulain 79 §:n 2 momentin

mukaista valvontatehtävää esimerkiksi osana mahdollista itsensä sijoittaman lapsen sijoittamisen valvontaa ja yhteistyössä aluehallintoviraston ja sijoittajahyvinvointialueen kanssa. Tämän mukaisesti hyvinvointialueita on myös ohjattu.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että laajan valvontavastuun säätäminen sille hyvinvointialueelle, jonka alueella yksikkö sijaitsee, on omiaan hämärtämään järjestämisvastuuseen liittyvää omavalvontavelvoitetta. Lupa- ja valvontavirasto arvioi, että järjestämisvastuussa olevien hyvinvointialueiden valvonta voi heikentyä, jos esitysluonnoksen mukainen sääntely toteutuu. Lupa- ja valvontavirasto ei pidä perusteltuna, että lastensuojelun osalta säädetään erillisestä sijoitushyvinvointialueen valvontavastuusta, kun siitä ei säädetä muidenkaan palvelualojen tai asiakasryhmien osalta.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että esitetyssä muutoksessa on tosiasiaa kyse sijoitushyvinvointialueen valvontavastuun laajentamisesta ottaen huomioon se, että valvonnan sisältö on ollut tähän asti lainsäädännön takia hyvin rajattua. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että sijoitushyvinvointialueet ovat usein sijoittaneet lapsia alueensa yksiköihin, jolloin ne voivat valvoa yksikön toimintaa järjestämisvastuuseen perustuen. Ehdotettu sääntely lisäisi sijoitushyvinvointialueen valvontatehtäviä ja siihen tarvittavaa resurssia erityisesti niillä hyvinvointialueilla, joiden alueella sijaitsee useita lastensuojeluyksiköitä, sillä niiden olisi arvioitava itse sijoittamiensa lasten palvelujen asianmukaisen toteutumisen lisäksi samoja asioita myös muiden palvelunjärjestäjien sijoittamien lasten osalta. Näin ollen valvonta olisi osittain päällekkäistä tilanteissa, joissa sijoittajahyvinvointialue on eri kuin sijoitushyvinvointialue. Hyvinvointialueet voivat sijoittaa lapsen kauaksi kodistaan, mikä aiheuttaa ongelmia hyvinvointialueille sijaishuollon valvonnan järjestämisessä. Valvonnan toimivallan laajentamisen sijaan Lupa- ja valvontavirasto pitää välttämättömänä, että hyvinvointialueet arvioisivat, miten ne toteuttavat järjestämisvastuuseensa kuuluvaa valvontaa, jos lapsi sijoitetaan toisen hyvinvointialueen alueella sijaitsevaan yksikköön.

Lupa- ja valvontavirasto ei pidä hyvänä, että sijoitushyvinvointialueen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta säädettäisiin valvontalain 24 §:ssä, joka koskee otsikonkin mukaan nimenomaan palvelunjärjestäjän ohjaus- ja valvontavelvoitetta. Käsitteiden osalta Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että lastensuojelulaissa ja valvontalaissa pitäisi sijoitushyvinvointialueen sijaan käyttää termiä sijaintihyvinvointialue, kun valvontavastuu syntyy nimenomaan sillä perusteella, että yksikkö sijaitsee sen alueella. Lupa- ja valvontaviraston käsityksen mukaan esitysluonnoksessa käytetty sijoitushuoltopaikka-termiä ei ole lastensuojelulaissa, eikä sitä muutoinkaan yleisesti käytetä. Ajankohtaisesti lastensuojelulaissa on sijaishuolto ja laitoshuolto -termit, ja jatkossa käsitteenä olisi sijoituspaikka. Lupa- ja valvontavirasto pitää tärkeänä sitä, että valvontalain käsitteet olisivat yhdenmukaisia erityislainsäädännön kanssa.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:n mukainen tarkastus- ja tiedonsaantioikeus koskee ainoastaan yksityisiä palveluntuottajia. Esitysluonnoksessa ei ilmene, onko tarkoituksena, että sijoitushyvinvointialueen valvontavastuu ja siihen liittyvä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus koskisi myös esimerkiksi palveluntuottajana toimivaa valtion lastensuojelulaitosta,

jonka osalta säännökset on hyväksytty eduskunnassa Hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2025 vp) käsittelyn yhteydessä.

Valvontalain hallituksen esitysluonnoksessa ei ilmene, valvooko jokin taho lastensuojelu-lain 79 §:n 2 momentin mukaisen valvontavelvoitteen toteuttamista. Valvontalain 32 §:n 2 momentin mukaan Lupa- ja valvontavirasto valvoo sosiaali- ja terveystietojen järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta ja antaa siihen liittyvää ohjausta. Lastensuojelulain 79 §:n 2 momentin mukaisessa sijoitushyvinvointialueen valvontatehtävässä ei ole kyse järjestämistehtävään liittyvästä valvontavastuusta, eikä se siten olisi Lupa- ja valvontaviraston valvonnassa, ellei asiasta erikseen säädetä. Lupa- ja valvontavirasto toteaa edelleen, ettei sille pitä säätää uusia valvontatehtäviä ilman, että niihin osoitetaan riittävät resurssit. Lupa- ja valvontavirastolla ei ole mahdollisuutta valvoa käytettävissään olevilla resursseillaan sijoitushyvinvointialueen valvontatehtävän toteutumista.

Lupa- ja valvontavirasto esittää, että esitysluonnoksen perusteluja palvelunjärjestäjän valvontatoimivallasta täsmennetään seuraavasti: "Lisäksi se voi valvoa sijaishuoltopaikan toimintaa sopimusvalvonnan keinoin ennen kuin se on sijoittanut lapsen yksikköön, jos sillä on voimassa oleva puitesopimus tai muu palvelujen hankkimista kyseiseltä palveluntuottajalta sisältävä sopimus. Sillä ei kuitenkaan ole tiedonsaantioikeutta muuten kuin itse sijoittamiensa lasten osalta."

Esitysluonnoksen mukaan valvontalain 24 §:ään lisättäisiin 4 momentti, jonka mukaan palvelunjärjestäjällä olisi oikeus saada ja käyttää salassapitosäännösten estämättä omavalvonnan toteuttamiseksi välttämättömiä asiakastietoja. Sääntely on lähtökohtaisesti kannatettava palvelunjärjestäjän omavalvonnan tehokkaan toteuttamisen kannalta. Omavalvonnan käsite on laaja, joten säännöksessä tai sen perusteluissa olisi hyvä kertoa täsmällisemmin tilanteista, joihin säännös soveltuu ja se palvelunjärjestäjän henkilöpiiri tai vastuullinen taho, jolle asiakastietojen saaminen ja käyttäminen olisi mahdollista omavalvonnallisesti tarkoituksessa.

Laissa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019, toisiolaki, 41 §) säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan oikeudesta käsitellä ja yhdistellä asiakastietoja. Säännöksen suhdetta nyt esitettävään sääntelyyn olisi Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan perusteltua arvioida ja selvittää esityksen perusteluissa tarkemmin palvelunjärjestäjän ja -tuottajan tietojenkäsittelyoikeuksia osana omavalvontaa. Tärkeää olisi täsmentää myös sitä, millaisia tietoja valvontaviranomainen voi toimittaa palvelunjärjestäjälle ohjatessaan asian omavalvonnallisesti käsiteltäväksi.

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Esitysluonnoksen mukaan omavalvontaohjelman ja -suunnitelman raportointiaikaväliä pidennettäisiin neljästä kuuteen kuukauteen. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan tälle ei ole estettä. Sen sijaan asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisen kannalta on erittäin tärkeää, että omavalvontaohjelmat ja -suunnitelmat laadittaisiin huolellisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti ja niitä tosiasiallisesti toteutettaisiin. Lupa- ja valvontaviraston havaintojen mukaan tämä ei ajankohtaisesti toteudu riittävästi asiakas- ja potilasturvallisuutta edistävällä tavalla.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että palveluysikkökohtainen omavalvontasuunnitelma on keskeinen palveluysikön toimintaa ja henkilöstöä ohjaava työkalu. Sen sääntelyä on tarpeen kehittää ottaen huomioon saatu palaute ja julkisen ja yksityisen palvelutuotannon erityispiirteet. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan on tarpeen arvioida, olisiko palveluntuottajan omavalvontatehtävää ja -velvoitetta kehitettävä palveluysikön asiakirjapohjaisen sääntelyn ohella prosessimaisempaan suuntaan, missä palveluysikön omavalvonnan keskiössä olisivat palveluntuottajan ja henkilöstön toimet palvelujen laadun ja asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamisessa ja prosessien suunnitelmallisessa toteuttamisessa, kehittämisessä ja seurannassa.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

Lupa- ja valvontavirasto kannattaa ehdotettua 2 §:n soveltamisalarajauksen tarkennusta, mutta toteaa, ettei muutosehdotus viraston käsityksen mukaan liity valvontalain 28 §:ään tehtävään vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittämiseen, koska esitysluonnoksessa kyseinen velvoite oltaisiin säätämässä palveluntuottajalle työnantajana toimivan henkilöstö-vuokrausyrityksen sijaan.

Lupa- ja valvontavirasto pitää perusteltuna, että rikosrekisteriotteen tarkastaminen ulotetaan koskemaan vuokratyöntekijöitä, koska sääntely ei ole mahdollistanut tätä. Toisin kuin lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (504/2002) valvontalain 28 §:n mukainen rikosrekisteriotteen tarkastusvelvoite ja -oikeus olisi esitysluonnoksen mukaan vuokratyöntekijöiden osalta työnantajan sijaan palveluntuottajalla, mitä Lupa- ja valvontavirasto ei kannata. Sääntely aiheuttaisi todennäköisesti ongelmia ja tulkintahaasteita erityisesti sääntelyyn sisältyvän kolmen kuukauden aikarajan osalta, kun vuokratyöntekijät työskentelevät tyypillisesti eri palveluntuottajien palveluksessa lyhyitä aikoja kerrallaan.

Lupa- ja valvontaviraston arvion mukaan tarkastusvelvoitteen ja -oikeuden säätäminen palveluntuottajille voi estää sääntelyn tarkoituksen toteutumisen ja toisaalta työntekijä voi joutua esittämään rikosrekisteriotteen useille palveluntuottajille ja hankkimaan sen useasti, sillä ote on voimassa kuusi kuukautta. Lupa- ja valvontavirasto esittää, että rikosrekisteriotteen tarkastusvelvoite säädetään vuokratyöntekijöiden osalta työnantajana toimivalle henkilöstövuokrausyritykselle, ja tämä otettaisiin huomioon myös valvontalain 2 §:ssä.

Jos päädytään siihen, että tarkastamisvastuu säädetään työnantajan sijaan palveluntuottajalle, on täsmennettävä, miten kolmen kuukauden aikarajaa arvioidaan ja sovelletaan vuokratyöntekijöiden kohdalla. Valvontalain voimassa olevan 28 §:n 1 momentin mukaan alaikäisten osalta ensisijainen on

laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että tämän säännöksen soveltumista ja merkitystä vuokratyöntekijöiden rikosrekisteriotteen tarkastamisessa on selvennettävä ottaen huomioon, että tarkastusvelvoite voisi ehdotetun sääntelyn perusteella olla saman henkilön osalta päällekkäin henkilöstövuokrausyrityksellä ja palveluntuottajalla.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)

Lupa- ja valvontavirasto pitää ehdotettuja lisäyksiä tarpeellisina. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että jos viranomaisvalvonta esitysluonnoksessa ehdotetun mukaisesti ulotetaan kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävään, eikä kuntia määritellä palvelunjärjestäjiksi, on 45 §:ään lisättävä myös kunnat, joilta valvontaviranomaisella on oikeus saada tietoja. Kuntia tulisi koskea 45 §:n 5 momentin mukainen velvoite antaa toiminnastaan Lupa- ja valvontaviraston tämän lain mukaisen ohjaus- ja valvontatehtävän toteuttamiseksi välttämättömiksi katsottavia tietoja ja selvityksiä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä.

Lupa- ja valvontavirasto esittää, että pykälään lisättäisiin tiedonsaantioikeus syyttäjälaitokselta. Lupa- ja valvontavirasto tarvitsee tietoja syyttäjälaitokselta esimerkiksi toiminnanaikaisessa valvonnassa (mm. ammattihenkilövalvonta) tai kun kyse on luvattoman sosiaali- tai terveydenhuollon ammattitoimen harjoittamisen tutkintapyynnöstä.

Tiedonsaantioikeus henkilöstövuokrausyrityksiltä lisäisi Lupa- ja valvontaviraston mahdollisuuksia selvittää henkilöstön määrän, koulutuksen, osaamisen ja ammattitaidon riittävyys palvelunjärjestäjien ja -tuottajien valvonnassa. Henkilöstön riittävyyden arviointi on olennainen osa asiakas- ja potilasturvallisuuden ja palvelunjärjestäjien ja -tuottajien toiminnan asianmukaisuuden arviointia. Lupa- ja valvontaviraston toteaa, että tiedonsaantioikeuden tulisi koskea myös reaktiivista valvontaa.

Lupa- ja valvontavirasto pitää tärkeänä, että edellä mainitusta tiedonsaantioikeudesta säädetttäisiin myös yksittäisten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilövalvonnan helpottamiseksi. Jotta Lupa- ja valvontavirasto voisi selvittää ammattihenkilön ammattitoiminnan laajuutta ja asianmukaisuutta, on sen ammattihenkilövalvonnan yhteydessä olennaista saada tieto muun ohessa siitä, missä tehtävissä ja toimipaikoissa henkilöstövuokrausyrityksen palveluksessa oleva ammattihenkilö työskentelee tai on työskennellyt. Jos ammattihenkilö on toiminut henkilöstövuokrausyrityksen kautta useammassa palveluyksikössä tai toimintayksikössä esimerkiksi keikkaluonteisesti, on henkilöstövuokrausyrityksellä usein kokonaisvaltaisemmin tietoa ammattihenkilön työskentelystä ja sen laajuudesta kuin yksittäisellä sosiaali- tai terveydenhuollon palveluntuottajalla. Lupa- ja valvontavirasto pitää edellä mainittujen seikkojen sekä selvyiden ja johdonmukaisuuden vuoksi perusteltuna, että tiedonsaantioikeudesta olisi säädetty yhteneväisesti valvontalaissa ja ammattihenkilölaeissa, sillä järjestämisen ja tuottamisen valvonta on usein limittäistä ammattihenkilövalvonnan kanssa.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Lupa- ja valvontavirasto pitää tärkeänä vahvistaa palvelujärjestelmän edellytyksiä asiakas- ja potilasturvallisuuden ja omavalvonnan kehittämiseen. Se kannattaa ehdotusta siitä, että lainsäädännöllä vakiinnutetaan kansallinen asiakas- ja potilasturvallisuuden strateginen seuranta, arviointi, suunnittelu, kehittäminen ja edistäminen.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Lupa- ja valvontavirasto kannattaa väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamista.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Lupa- ja valvontavirasto ymmärtää, että valvontalakia muutetaan välttämättömiltä osin eikä tässä vaiheessa ole mahdollista tarkastella lakia kokonaisuudessaan. Jatkossa on kuitenkin välttämätöntä arvioida valvontalain kehittämistarpeita systemaattisesti ja muuttaa lakia siten, että rekisteröintiä ja valvontaa voidaan tehdä entistä tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin.

Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että luonnos hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuolto-lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta on hiljattain ollut lausuttavana. Muun ohessa sosiaalihuoltolain 14 §:ään esitettyjen muutosten osalta ei esitysluonnoksessa ole Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan riittävästi arvioitu sen suhdetta valvontalain sosiaalipalvelujen määritelmään. Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että jos esimerkiksi sosiaalihuollon ammatillisen asiantuntijatyön tulisi olla valvontalain soveltamisalan ja valvonnan piirisä, on sen ilmentävä lain sanamuodosta ja perusteluista yksiselitteisesti. Lupa- ja valvontavirasto pitää lähtökohtaisesti ongelmallisena, jos sosiaalihuoltolaissa sosiaalihuollon ammatillinen asiantuntijatyö irrotetaan sosiaalipalvelun määritelmästä, mutta sen katsottaisiin valvontalaissa sisältyvän sosiaalipalvelun käsitteeseen. Käsitteiden on lähtökohtaisesti vastattava eri laeissa toisiaan, jotta niitä voidaan soveltaa yhdessä. Samankaltainen ongelma on esimerkiksi palveluyksikön ja toimintayksikön käsitteiden osalta, joita on välttämätöntä arvioida valvontalain ja substanssilakien jatkokehityksessä.

Lupa- ja valvontavirasto ehdottaa täsmennystä valvontalain 34 §:n 4 momentin jälkimmäiseen virkkeeseen siten, että tarkastuskertomukset-sanan sijaan käytettäisiin tarkastuskertomustiedot-termiä, sillä tarkastuskertomus voidaan mieltää tietynlaiseksi asiakirjaksi (esim. pdf/Word). Tarkastuskertomustiedot-sanan käyttö ohjaisi jatkossa rakenteisessa muodossa annetun tiedon välittämisen teknisen rajapinnan avulla. Soteri-rekisteri on tarkoitettu nk. master-rekisteriksi, josta voidaan luovuttaa tietoja tarvittaessa muille viranomaisille. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on huolehdittava tietojen välityksestä viranomaisten kesken ja tiedonsaanti muista rekistereistä Soteri-rekisteriin.

Koskela Satu
Lupa- ja valvontavirasto

Vallivaara Saara
Lupa- ja valvontavirasto - Sosiaali- ja terveysalan osasto